

Żabko-Potopowicz, Antoni

Ankieta w sprawie prac z zakresu historii nauk leśnych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/2, 488-491

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jącymi oraz rozesłaną ankietą. Odpowiedzi ankietowe pozwoliły nie tylko zorientować się, jaki jest obecny stan badań w zakresie historii wspomnianych dyscyplin oraz w jakim stopniu uwzględnia się problematykę historyczną w dydaktyce, ale również stanowiły podstawę do rozważań teoretycznych na temat o ile historia nauki jest potrzebna do zrozumienia współczesnej roli i zadań geografii czy leśnictwa, jakie elementy historii nauk geograficznych, leśnych należałoby szczególnie uwypuklić, aby osiągnąć w nauczaniu maksymalne wyniki w zakresie przekazywania wartości dydaktyczno-metodologicznych, światopoglądowych itp. Wydaje się, że wyniki ankiety zasługują na bardziej szczegółowe, osobne omówienie. Znamienne jest to, że specjaliści różnych dyscyplin w niejednakowy sposób ujmują problem funkcji dydaktycznej historii nauki. Mimo że zasadniczy schemat pytań, wokół których toczyła się dyskusja, był niemal analogiczny.

Tak więc np. wśród geografów najbardziej jaskrawe różnice zdań powstały pod wpływem rozbieżnych opinii, czy należy prowadzić wykłady ogólne z dziejów myśli geograficznej i odkryć geograficznych, czy też wprowadzić wykłady z historii poszczególnych dyscyplin geograficznych jako wiadomości wstępne, wprowadzające do geografii fizycznej, geografii regionalnej, biogeografii itp. Powstały liczne wątpliwości, czy możliwe i słuszne jest, aby jeden wykładowca mógł objąć całokształt problemów historycznych? Przeważająca większość wypowiedziała się za tym, aby uwzględnić materiał historyczny przy poszczególnych specjalizacjach geograficznych³. Jednak gdyby się ograniczyć do tego, historia nauki nie spełniałaby swego podstawowego zadania (w dydaktyce) jako czynnik porządkujący i integrujący wiedzę, wyjaśniający: genezę i powstawanie poszczególnych gałęzi nauk, wzajemne stosunki między dyscyplinami, historyczną ewolucję pojęć i metod. W wyniku dyskusji uznano, że pewną ilość godzin należałoby przeznaczyć na wykłady ogólne z zakresu historii myśli i odkryć geograficznych (ok. 60%), pozostały czas poświęcić monograficznemu omówieniu dziejów poszczególnych dyscyplin geograficznych.

Wśród historyków leśnictwa wyraźnie zarysowały się tendencje do powiązania historii nauk leśnych z ekonomią leśnictwa. Zwrócono również uwagę na wartości metodologiczne wynikające z wprowadzenia historii nauk leśnych do zajęć dydaktycznych wyższych uczelni rolniczych, a także na znaczenie wiedzy historycznej w pracy zawodowej leśnika.

cd.

ANKIETA W SPRAWIE PRAC Z ZAKRESU HISTORII NAUK LEŚNYCH

Na odbytym w dniu 8 czerwca 1970 r. posiedzeniu Zespołu Historii Nauk Leśnych powzięto uchwałę zobowiązującą przewodniczącego Zespołu do rozesłania ankiety dotyczącej badań z zakresu historii nauk leśnych prowadzonych w latach 1966—1970 i planowanych na lata 1971—1975. Ankietę wysłano do kilkunastu placówek naukowych zajmujących się problematyką związaną z szeroko pojętą historią leśnictwa. Termin nadsyłania odpowiedzi ustalony został na 31 października 1970 r.

Odpowiedzi, które wpłynęły, potwierdziły, niestety, słuszność poglądu, że poza Zespołem Historii Nauk Leśnych nie istnieje obecnie placówka, która zamierzałaby planowo zajmować się historią nauk leśnych oraz że w latach sześćdziesiątych jedynym ośrodkiem poza Zespołem (utworzonym w 1968 r.), zajmującym się konsekwentnie tą problematyką, był Zakład Historii Leśnictwa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

Na wydziałach leśnych Wyższych Szkół Rolniczych w Krakowie i w Poznaniu

³ Historia poszczególnych dyscyplin, podobnie jak historia nauki rozumiana jest jako dzieje myśli i metod naukowych.

powyższa problematyka nie jest uwzględniana w planach prac odpowiednich instytutów, a prace takie podejmowane są sporadycznie jedynie przez poszczególnych pracowników naukowych w nich zatrudnionych. Prace dotyczące historii leśnictwa spotkać można w monografiach poświęconych dziejom tych uczelni, w których zawarte są rozważania dotyczące wydziałów leśnych. Działalność Wydziału Leśnego WSR w Poznaniu opracował ostatnio prof. J. Broda.

Powstawaniu opracowań z zakresu historii nauk leśnych sprzyja w pewnej mierze praca w bibliotekach wyższych uczelni rolniczych. I tak np. dyrektor Biblioteki Głównej WSR w Poznaniu, mgr W. Sokołowski, zamierza opracować — jako rozprawę doktorską — dzieje „Sylwana”. W rozprawie doktorskiej dyrektora Biblioteki Głównej WSR w Krakowie, dra Z. Kosieka (1967 r.), poświęconej naukom rolniczym w Towarzystwie Warszawskim Przyjaciół Nauk znajdujemy również fragmenty dotyczące dziejów nauk leśnych.

Historia nauk leśnych wchodzi w zakres zainteresowań doc. E. Kołowskiego z Katedry Pedagogiki WSR w Poznaniu¹. Prace z tej dziedziny wykonywane są także w Katedrze Historii Gospodarczej i Społecznej Uniwersytetu we Wrocławiu. Jej kierownik, prof. S. Inglot, już w 1948 r. napisał *Zarys dziejów nauk rolniczych i leśnych w Polsce*. Obecnie adiunkt tej katedry, dr A. Nyrek, opracowuje *Stan wiedzy leśnej na Śląsku od XVI do XX w.*

Indywidualnie problematyką z zakresu dziejów szkolnictwa leśnego zajmuje się prof. M. Strzemski (Lublin—Puławy). Spod jego pióra wyszło szereg prac z tej dziedziny. Sprawy muzealnictwa leśnego i jego dziejów omawiają przede wszystkim osoby związane z powołaniem do życia Muzeum leśnictwa i drzewnictwa, dr S. Fiołek i mgr S. Smólski.

Żywo pulsującym ośrodkiem omawianych tu badań był przez krótki okres czasu, wspomniany już Zakład Historii Leśnictwa SGGW. Działalność jego zamarla jednak — wskutek przejścia na emeryturę kierownika — z końcem roku 1965. W Zakładzie wykonane były dwie prace doktorskie dotyczące historii nauk leśnych. Autorem pierwszej, poświęconej dziejom szkolnictwa leśnego, był mgr W. Kryczyński, który na jej podstawie uzyskał stopień doktora. Drugi doktorant, mgr B. Szymański, napisał pracę poświęconą dziejom piśmiennictwa leśnego w Polsce w okresie międzywojennym. Kierownik Zakładu, prof. A. Żabko-Potopowicz, po przejściu na emeryturę prowadzi zapoczątkowane uprzednio prace. W 1968 r. ukazała się jego obszerna książka *Zarys rozwoju wiedzy leśnej do pierwszej wojny światowej*, a w latach 1966—1970 opublikował w różnych czasopismach naukowych szereg artykułów poświęconych dziejom piśmiennictwa leśnego w kraju i za granicą, biografistycy i dziejom szkolnictwa leśnego.

Obecnie w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, problematyka z zakresu historii nauk leśnych poruszana jest niekiedy w Serii Historycznej „Zeszytów Naukowych SGGW”, redagowanej przez A. Żabko-Potopowicza. Najwięcej jednak artykułów z tego zakresu (dotyczących przede wszystkim dziejów szkolnictwa leśnego i biografistyki) zawiera „Sylwan” — organ Polskiego Towarzystwa Leśnego. Jednak nie jest to akcja planowa, lecz związana głównie z różnego rodzaju rocznicami. Wśród autorów publikujących w latach 1966—1970 prace z zakresu historii nauk leśnych wymienić można: S. Bałuta, S. Barańskiego, M. Borowskiego, S. Fiołka, K. Heymanowskiego, E. Kołowskiego, O. Korczewskiego, W. Koehlera, W. Kraj-skiego, W. Kryczyńskiego, F. Krzysika, T. Marszałka, M. Pachelskiego, M. Pisarską, A. Szujckiego, B. Szymańskiego, A. Żabko-Potopowicza.

Problematyka z zakresu historii nauk leśnych wchodziła i wchodzi nadal w za-

¹ Por. sprawozdania z posiedzeń tego zespołu w nrach: 2/1969 (s. 421), 3/1970 (s. 666—667), 4/1970 (s. 832—833) oraz w niniejszym numerze „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”.

kres zainteresowań Komisji Historii Leśnictwa Polskiego Towarzystwa Leśnego. Nie jest ona wprawdzie rozwijana planowo, lecz porusza się ją jako jeden z elementów historii leśnictwa. Wśród referatów wygłaszanych na zebraniach Komisji spotkać można tematy: o wiedzy leśnej w świecie antycznym i średniowieczu (A. Żabko-Potopowicz 1967), o pracach kartograficznych dotyczących lasów w okresie przedrozbiorowym (K. Heymanowski 1968), o rozwoju myśli geograficzno-leśnej (H. Błaszyk 1969), o stanie badań nad historią leśnictwa w Polsce Ludowej (B. Szymański 1969), o dziejach Instytutu Badawczego Lasów Państwowych (M. Pisarska 1970), o roli leśnych towarzystw naukowych w dziedzinie upowszechnienia nauki (A. Żabko-Potopowicz 1970). Referaty te z reguły drukowane są następnie w odpowiednich czasopismach naukowych. Staraniem Komisji ukażą się w najbliższym czasie dwie książki. Jedna poświęcona działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego w Polsce Ludowej oraz obszernie dzieło *Zasłużone postacie leśnictwa polskiego na tle jego dziejów*, w którym dość szeroko uwzględniona została problematyka dotycząca historii nauk leśnych w Polsce.

Wspomnieć należy również, że Pracownia Struktur Społecznych Instytutu Historii PAN przewiduje w latach 1971—1975 publikację rozpraw związanych z historią nauk leśnych. Będą to prace S. Brzozowskiego i Z. Kosieka *Leśnicy polscy w Galicji — ich genealogia społeczna, wykształcenie, funkcje zawodowe i działalność naukowa* (ok. 3 ark. wyd.) oraz S. Brzozowskiego *Leśnicy polscy w Królestwie Polskim i w zaborze pruskim* (ok. 4 ark. wyd.).

Pozostaje jeszcze do krótkiego omówienia działalność Zespołu Historii Nauk Leśnych, utworzonego w połowie 1968 r. przy Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN². Zespół posiada ustalony plan działania na lata 1971—1975. W okresie 1969—1970 przygotowany został przez członków Zespołu zeszyt „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej” w całości poświęcony historii nauk leśnych. Zeszyt ten ukaże się w pierwszej połowie 1971 r. Autorami poszczególnych rozpraw są: J. Bartyś, H. Błaszyk, K. Heymanowski, W. Kryczyński, A. Nyrék, W. Osińska, M. Pisarska, S. Smólski, Z. Szymanowska, B. Szymański i A. Żabko-Potopowicz. Uczestniczący również w pracach Zespołu prof. E. Więcko przygotował dla Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN *Zarys historii nauk leśnych w Polsce (1791—1939)* a doc. S. Brzozowski i dr Z. Kosiek napisali obszerną pracę *Materiały do działalności leśników galicyjskich*. Wobec trudności z wydrukowaniem tej pracy w całości wysuwana jest myśl publikacji jej w postaci fragmentów. Jednym z nich będzie wymieniona już publikacja Pracowni Struktur Społecznych Instytutu Historii PAN. W 1969 r. zostało zapoczątkowane obszernie dzieło zbiorowe *Nauki leśne w Polsce w latach 1918—1968* (przewidywana objętość ok. 35 ark. wyd.). Praca ta stanowi szczególnie ważną pozycję w poczynaniach Zespołu. Ponieważ opracowanie jej, poza przygotowaniem historycznym, wymaga głębokich wiadomości z zakresu leśnictwa i drzewnictwa, oprócz stałych współpracowników Zespołu do grona autorów weszło wielu czołowych przedstawicieli nauk leśnych i drzewnych. Więcej niż połowa planowanych rozdziałów jest już napisana, a całość będzie ukończona w 1971 r.

Ponadto w latach 1971—1975 przewiduje się przygotowanie przez członków Zespołu, oprócz kilku mniejszych, trzech większych opracowań: *Wiedza leśna w Polsce na tle dorobku światowego* (ok. 12 ark. wyd.), *Lasy i leśnictwo w rozwoju kultury polskiej* (ok. 12 ark. wyd.), *„Sylwan” i jego rola w rozwoju leśnictwa polskiego* (ok. 9 ark. wyd.). Ostatnie opracowanie to wspomniana wyżej praca doktorska mgr W. Sokołowskiego.

Na posiedzeniach Zespołu, odbytych w latach 1969—1970, wygłoszone zostały cztery referaty: mgra S. Smólskiego — o muzeach leśnych, prof. A. Żabko-Potopo-

² Zachowano dawną nomenklaturę organizacyjną.

wicza o dziejach poglądów na treść i podział nauk leśnych oraz o badaniach nad historią nauk leśnych prowadzonych w Polsce Ludowej, dra A. Nyrka — o wiedzy leśnej na Śląsku od połowy XVI do połowy XIX wieku. Do tematów omawianych przez Zespół należy także problem funkcji dydaktyczno-metodologicznej historii nauk leśnych³.

Przedstawione powyżej informacje o wykonanych już lub planowanych pracach z zakresu historii nauk leśnych nie są, niestety, w pełni wyczerpujące, bowiem odpowiedzi na ankietę nie zawsze były kompletne a i sama ankieta miała zasięg ograniczony. W opracowaniu niniejszym starano się jednak wykorzystać różne inne — niezależne od ankiety — wiadomości.

Antoni Żabko-Potopowicz

150-LECIE POLSKIEGO CZASOPISMA LEŚNEGO „SYLWAN” (1820—1970)

W dniach 25—27 września 1970 r., w związku ze 150-leciem czasopisma leśnego „Sylwan”, odbył się w Warszawie 70 Zjazd Delegatów Oddziałów Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz Sesja Naukowa PTL na temat: *Zbliżenie społeczeństwa do problematyki leśnictwa*.

Doroczny zjazd delegatów PTL obradował w dn. 25 września 1970 r. w Sali Konferencyjnej Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego i poświęcony był sprawom organizacyjnym Towarzystwa. Warto przy tym wspomnieć, że Polskie Towarzystwo Leśne obchodzić będzie za dwa lata 90-lecie swego istnienia.

Powstało ono w 1882 r. w Galicji z inicjatywy Henryka Strzeleckiego — jednego z najbardziej zasłużonych, postępowych leśników polskich — jako Galicyjskie Towarzystwo Leśne. Celem Towarzystwa — jak głosił statut — było „wpływanie na rozwój gospodarstwa leśnego w kraju, popieranie interesów leśnictwa i wzajemne kształcenie się w zawodzie leśniczym”. W 1919 r. nazwę Towarzystwa zmieniono na Małopolskie Towarzystwo Leśne, a w 1925 r. na Polskie Towarzystwo Leśne i pod tą nazwą funkcjonowało ono do 1939 r., obejmując działalnością cały kraj. Po przerwie wojennej Towarzystwo wznowiło swą działalność w 1946 r. jako Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne; w 1957 r. powróciło do nazwy Polskiego Towarzystwa Leśnego. Dzieje Towarzystwa omówione są najobszerniej w opracowaniach Wacława Krajskiego¹ i Franciszka Krzysika²; znajdują one również odbicie w rocznikach „Sylwana”, który od 1883 r. jest organem Towarzystwa. Obecnie przygotowywane jest specjalne wydawnictwo poświęcone działalności PTL w Polsce Ludowej.

Dnia 26 września 1970 r. w Sali Lustrzanej Pałacu Staszica w Warszawie obradowała Sesja Naukowa PTL w związku ze 150-leciem czasopisma leśnego „Sylwan”. Protektorat nad Sesją objęli: Prezes Polskiej Akademii Nauk, Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego i Minister Kultury i Sztuki.

Na Sesję przybyli — oprócz przedstawicieli władz państwowych i świata nau-

³ Por. informację o dyskusji na temat dydaktycznej funkcji historii nauki w niniejszym numerze „Kwartalnika” s. 487.

¹ W. Krajski: *Zadania PNTL w okresie budowy podstaw socjalizmu*. „Sylwan” R. 95: 1951 z. 3/4 s. 309—323; W. Krajski: *75 lat społecznej, kulturalnej i naukowej działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego*. „Sylwan” R. 101: 1957 z. 11 s. 1—35.

² F. Krzysik: *Działalność Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego w okresie 10-lecia Polski Ludowej oraz perspektywy rozwoju Towarzystwa*. „Sylwan” R. 98: 1954 z. 6 s. 459—471; F. Krzysik: *Działalność i perspektywy rozwoju Polskiego Towarzystwa Leśnego*. „Sylwan” R. 107: 1963 nr 3 s. 1—12; F. Krzysik: *Polskie Towarzystwo Leśne. Jego działalność i kierunki rozwoju*. „Nauka Polska R. 11: 1963 nr 5 s. 117—138.